Onafhankelijk weekblad
sinds 1877

DE GROENE AMSTERDAMMER

13 augustus 2026
Jaargang 150 / Nr. 33
€ 6,95

03326
BP 8 710966 022900

De bel die alles ziet

De slimme deurbel belooft gemoedsrust, maar leidt tot angst en massasurveillance

BurgerReserve

Tijdens de training tot burgerreservist brengen vrijwilligers een 'slachtoffer' in veiligheid nadat een vrachtwagen een woonhuis is binnengereden

Reportage Op oefening met de BurgerReserve

'Wat ging hier nou mis?'

Bij rampen als overstromingen of bosbranden hebben hulpdiensten hun handen vol en moeten inwoners bijspringen. Burgers trainen daarom als burgerreservist. Maar wie gaat hen straks oproepen?

Daphne van Paassen

'CP voor Alpha. Over', kraakt het door de portofoon vanuit de Centrale Post. 'Alpha... eh... voor CP. Over', antwoordt onze 'communicado' van dienst onwennig. Even later vertelt hij de groep dat er een incident in de metro is gemeld met meerdere slachtoffers. De hulpdiensten zijn ingelicht, maar het is nog onbekend wanneer ze ter plaatse zullen zijn. Wij moeten er als eersten naartoe.

Om ons heen oefenen ME en politie op schreeuwende nep-relschoppers. Het voelt een tikje kneuterig om daar in onze hesjes met opdruk 'BurgerReserve' langs te lopen. 'Die denken natuurlijk ook, daar heb je die *losers* weer', zegt iemand besmuikt. Een beetje lacherig zetten we onze hoofdlampjes aan en lopen in rommelige formatie door de poortjes van een nagebouwd metrostation.

Binnen is het donker. Gebrul, gejammer, een loeiend alarm. 'Hier!' krijst een jongen bij de trappen naar boven. 'Schiet dan op, er liggen mensen dood te gaan!' We denderen de metalen metrotrappen af, hart in de keel. Tussen de deuren van de metro zitten mensen beklemd. Een bewusteloos persoon in een hoek van het perron. In het wilde weg beginnen we slachtoffers te beademen, te verbinden, tourniquets aan te leggen, naar buiten te slepen. 'Waar bleven jullie!' Mijn slachtoffer slaat woest om zich heen terwijl ik me het March-protocol probeer te herinneren. En blijf steken bij de M van *'massive bleeding'*. Daar ziet het niet naar uit. Ik dek de snee in zijn arm af maar denk: is hij wel degene die ik als eerste had moeten helpen? Iemand roept iets over een bom. Is die afgegaan? Is het een paniekzaaier? Had ik niet eerst moeten zoeken naar ernstigere gewonden? De luidruchtige gast eist alweer mijn aandacht op. 'Wat ben

jij voor prutser! Blijf van me af!' Hij moet hier weg. *'Stop play,* einde scenario,' roept onze begeleider Paul Brinkman die vanaf een afstandje een kwartier naar onze chaotische hulpverlening heeft staan kijken waarin niemand zich hield aan vooraf afgesproken rollen. 'Wat ging hier nou mis?'

45 Mensen hebben zich deze twee regenachtige junidagen aangemeld voor het bivak van de BurgerReserve. Na zes uur e-learning thuis over eerste hulp, navigeren met kompas, samenwerken onder druk en ethische dilemma's bij schaarste, begint de komende dertig uur het echte werk: oefenen in groepen van vijftien met rampenscenario's op het Nationaal Trainingscentrum in Vught. Acteurs en een nagebouwd metrostation, een klein ziekenhuis, marktplein en een ingestort huis maken het allemaal behoorlijk reëel. Via filmpjes in de appgroep over een cyberaanval van de aan Rusland gelieerde 'Hydra Group' zijn we de afgelopen dagen alvast in de stemming gebracht.

Vanmorgen hebben we na het inleveren van onze telefoon een noodsteunpunt ingericht waar we water, info en eerste hulp kunnen bieden aan de bevolking en leren reanimeren. Staand in een kringetje maken we kennis met elkaar. Zo is er Ella, tweedejaars student psychologie die door de geopolitieke situatie en klimaatverandering vaak dacht: als er iets gebeurt, heb ik geen idee wat ik moet doen. Ze is bang voor bloed, heeft zelfs de dag ervoor nog met de BurgerReserve gebeld om de hele boel af te blazen (niemand kan dan nog bevroeden dat deze Gen Z'er een paar uur later als commandant de lakens zal uitdelen).

Business controller Philip, die in zijn vrije tijd schippert op een zeiljacht met dagjesmensen, weet hoe essentieel het is om doortastend te kunnen handelen: een paar jaar geleden sloeg er iemand overboord die het ternauwernood overleefde. Pensionado Erik heeft met buurtbewoners net een AED aangeschaft, maar dacht: wie gaat dat ding eigenlijk bedienen? Er is een operationeel directeur, iemand van de Rekenkamer, een oud-marineman, meerdere collega's van een drinkwaterbedrijf, een gemeenteambtenaar met weerbaarheid in haar portefeuille en nog twee studenten.

En er is Adriënne, die mijn buddy wordt en mij elke keer als ik weer zonder nadenken in mijn eentje wegkuier, consciëntieus achternaloopt: hier doe je niets alleen. Op haar werk bij een zadenproducent heeft ze weleens een rampenscenario doorlopen, 'maar dat voelde als een papieren werkelijkheid'. Ze vraagt zich sindsdien af: hoe ga ik in het echt reageren? Zelf pieker ik sinds een halfslachtige poging om in mijn Haarlemse buurt iets van sociale weerbaarheid te creëren: wat kán ik zelf eigenlijk *when the shit hits the fan?* Bar weinig.

Het idee achter de BurgerReserve is simpel: als een ramp Nederland treft, of dat nu een cyberaanval op de energievoorziening is of een klimaatramp, kan de overheid het niet alleen af. Dan zijn er burgers nodig die taken overnemen.

De bereidheid daartoe is groot. Uit een enquête van I&O Research in 2021 onder 2659 Nederlanders bleek dat mensen een sterke wil hebben om anderen te helpen in geval van een ramp of crisis. Vrijwel iedereen is bereid de handen uit de mouwen te steken. Al willen ze in zo'n geval goed weten wat ze wel en niet kunnen doen en moet hun eigen veiligheid gegarandeerd zijn. Degenen die zijn opgeleid of getraind, zijn overigens nog vaker bereid te helpen en gaan daarin ook verder dan anderen.

Die hulpvaardigheid blijkt ook uit de praktijk. Tijdens de overstroming in Limburg in 2021 meldden zich duizenden vrijwilligers vanuit heel Nederland om zandzakken te vullen, te komen schoonmaken of spullen te brengen. Ook in levensbedreigende situaties komen mensen in groten getale in actie. Na de poldercrash in 2009 bijvoorbeeld, waarbij een Boeing 737 van Turkish Airlines in een akker vlak voor de Polderbaan neerstortte, waren het voorbijgangers en boeren die de passagiers uit het gecrashte vliegtuig haalden en opvingen. Bij het ongeluk met de monstertruck in Haaksbergen in 2015 boden burgers op grote schaal eerste hulp. Tijdens de brand in Volendam en de vuurwerkramp in Enschede idem dito.

Wetenschappelijk onderzoek naar rampenbestrijding, zoals naar de aardbeving in het Japanse Kobe of orkaan Katrina in New Orleans, laat zien dat zelfs het leeuwendeel van de spoedhulpverlening door burgers gebeurt: ongeveer driekwart van de overlevenden wordt in veiligheid gebracht door zichzelf of door mensen uit de buurt. Slechts een klein deel door professionele hulpdiensten. Buren zijn immers al ter plaatse. Ook in de Spaanse provincie Zamora proberen lokale inwoners op dit moment zelf brandhaarden te blussen omdat hulpdiensten het amper nog kunnen bijbenen.

In het wilde weg beginnen we slachtoffers te beademen, te verbinden en naar buiten te slepen

Ondanks die bewezen doeltreffendheid zijn overheden en hulpverleners in de praktijk niet zo happig om samen te werken, constateert het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) in 2021. Ze vinden het lastig de verantwoordelijkheid uit handen te geven, twijfelen aan de deskundigheid van vrijwilligers en oordelen dat ze nogal in de weg lopen. En dan zijn er ook nog de veiligheidsrisico's. Toen in 2018 de olietanker Bow Jubail zware stookolie lekte na een botsing met een steiger in de Rotterdamse haven en honderden wilde zwanen besmeurd raakten, gingen mensen spontaan met bootjes de Nieuwe Waterweg op om de vogels uit het water te halen. Dat was op die plek verboden want gevaarlijk. Toch zijn dat uitzonderingen.

Door die terughoudendheid van overheden en hulporganisaties wordt volgens de onderzoekers van het WODC 'potentieel waardevolle hulp door burgers niet benut'. Bij een lokale ramp kan de overheid het zich misschien nog permitteren om die hulp af te slaan, omdat ze op bijstand van andere regio's kan rekenen, maar bij een landelijke energie black-out, grote overstroming of meerdere bosbranden wordt dat een ander verhaal. Een kleine twintig jaar geleden concludeerde het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid al hetzelfde.

De weerstand tegen leken blijkt overigens minder groot als het om groepen getrainde vrijwilligers gaat. Die laten zich makkelijker in bestaande structuren en protocollen passen. Dus hamert begeleider Paul Brinkman tijdens de *recap* vlak buiten het metrostation op 'omgevingssensitief' werken: niet in het wilde weg iets doen, maar even een stap terug om de situatie te analyseren: *'It takes two minutes to win an hour.'*

Dat moet je bewust inbouwen. Stress activeert adrenaline en cortisol, waardoor je lichaam in 'actie-modus' schiet, legt hij uit. 'Je voelt: ik *moet* iets doen, en doet het zonder nadenken.' Zelf heeft hij ervaring bij defensie en was hij veiligheidsadviseur van voormalig burgemeester Ahmed Aboutaleb van Rotterdam. Hij heeft die kant van de adrenalinerush ervaren. 'Maar dat stresssysteem veroorzaakt ook blikvernauwing: je zicht verkokert, je ziet letterlijk minder en je denkt ook schematischer.' Pas na zijn verhaal realiseer ik me dat ik niets heb gedaan met de informatie van de persoon die riep dat er bommen lagen.

We doen de metro-operatie nog een keer over. Nu met gebruikmaking van de vooraf bedachte organisatiestructuur waarin de commandant zelf geen hulp verleent maar coördineert. 'En denk aan *closed loop*-communicatie,' drukt Brinkman ons op het hart. Laten weten dat je elkaar snapt door boodschappen te herhalen, omdat stress vaak leidt tot miscommunicatie. 'Papegaaien,' verduidelijkt de oud-marineman.

Veel tijd om op adem te komen is er daarna niet. De Centrale Post meldt dat de situatie is verergerd: er komt geen drinkwater meer uit de kraan, het elektriciteitsnetwerk ligt eruit en de telefonie hapert. In de verte zien we een cameraploeg aankomen en niet veel later wordt de post overspoeld door verslaggevers en een opdringerige YouTuber – 'Ik heb 75K volgers, wij willen weleens weten: wat zijn jullie hier aan het doen?' – en kan niemand meer zijn werk doen. Misschien moeten we een perswoordvoerder hebben?

'CP voor Alpha' – er is een nieuwe update: de paniek onder de bevolking neemt toe. Hier en daar zijn opstandjes. Er meldt zich een jonge vrouw met een blauw oog, ze is geslagen door een man die haar water wilde afpakken. Terwijl ik haar in de medische post probeer te kalmeren,

BurgerReserve

Een burgerreservist helpt een 'slachtoffer' van een in scène gezette aanslag in een nagebouwd metrostation

horen we dat Erik en Adriënne de woedende kerel proberen buiten te houden. De vrouw wil naar hem toe. 'Hoezo gaat hij vrijuit? Ik wil mijn water terug!' We horen het dranghek omkletteren, gebons op de ramen.

'Stop play', horen we Brinkman weer zeggen. Tijd om iets te leren over eigen veiligheid die altijd voorop moet staan en de optie om je terug te trekken. Waarna we doorgaan met een lesje crisiscommunicatie en een samenwerkingsspel om dat te oefenen. Het team dat verliest zal vannacht, als de veldbedden in de grote tent eenmaal zijn opgezet, in groepjes van twee wachtlopen. 'Dit hoort trouwens niet bij het scenario', zegt hij. 'Dus als je iets verdachts ziet, bel je de politie.'

De BurgerReserve is geen initiatief van de overheid of defensie, al hebben veel trainers een achtergrond bij de krijgsmacht. Het initiatief werd bedacht door de oprichters van de Universiteit van Nederland en Defensity College, na de overstroming in Limburg. 'We zijn nu allemaal gefixeerd op de geopolitieke dreiging', zegt Ralf van Vegten, directeur van de BurgerReserve die zelf een achtergrond heeft bij de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij. 'Maar die is hopelijk tijdelijk. Klimaatverandering gaat niet weg. We zullen daardoor veel vaker met natuurrampen te maken krijgen en dan moet je extra handjes kunnen inzetten.' Doel is om 130.000 mensen op te leiden: 'In iedere straat één.' Ze zijn druk op zoek naar nieuwe locaties om sneller te kunnen opschalen. Burgerreservisten zouden bijvoorbeeld de vijfduizend op te richten noodsteunpunten kunnen bemensen.

Toch is nog volstrekt onduidelijk wie ons burgerreservisten in geval van nood gaat oproepen. Of dat überhaupt gebeurt en of we dan vanuit die noodsteunpunten waarvoor we steeds oefenen zullen opereren, blijft onduidelijk. Er zijn meer gegadigden, blijkt als ik Jaap Donker spreek, voorzitter van de Raad van Commandanten en Directeuren Veiligheidsregio. Zo organiseert defensie zelf nationale weerbaarheidstrainingen voor burgers en een minor civiele weerbaarheidstraining voor studenten. Ook het Veteranen Searchteam, het Rode Kruis, het Leger des Heils en de Reddingsbrigade staan volgens Donker paraat.

Het Veiligheidsberaad, waarin de voorzitters van de 25 veiligheidsregio's zitten, 'verkent' daarom nu samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) hoe ze al die vrijwilligers, waaronder ook de burgerreservisten, onder één paraplu kunnen brengen. Donker: 'Misschien wel een beetje zoals de Bescherming Bevolking vroeger, maar dan in een nieuw jasje.' De BB was een organisatie van zo'n 160.000 burgers die ten tijde van de Koude Oorlog werden getraind om hulp aan de bevolking te kunnen bieden en die in 1986 werd opgeheven. 'Omdat we dachten dat het voor altijd vrede zou zijn.' Inmiddels hebben ongeveer zeshonderd burgers het bivak van de BurgerReserve gedaan. Werkgevers betalen zo'n negenhonderd euro per werknemer en sponsoren daarmee ook een deel van de plekken voor mensen zonder werkgever.

De expeditieleider zegt dat we stil moeten zijn en een voor een zullen worden afgevoerd

Bestaat door het gebrek aan overheidsbemoeienis de kans dat al deze mensen voor niets trainen? 'Trainen om weerbaarder te worden doe je natuurlijk nooit voor niets', zegt Jaap Donker. Ralf van Vegten is er zekerder over: 'Er moeten straks waarschijnlijk vijfduizend noodsteunpunten bemenst worden, de overheid kan dat onmogelijk alleen. En als we gaan wachten tot de noodhulppunten klaar zijn, zijn we te laat.'

Nederland heeft volgens hem een historie als het gaat om dit soort burgerinitiatieven die leemtes van de overheid opvullen. 'De Reddingsbrigade is opgericht door rijke Rotterdammers en Amsterdammers die ontevreden waren over het niveau van de hulpverlening destijds. Het Veteranen Research Team is ook zo'n voorbeeld. Hun taken zijn inmiddels formeel vastgelegd.' Dat is weliswaar nog niet het geval bij de BurgerReserve, maar er zal binnenkort wel een convenant getekend worden met Rijkswaterstaat. 'Burgerreservisten kunnen straks aankruisen of ze opgeroepen willen worden als er bijvoorbeeld een overstroming is of een milieuramp met een olietanker.'

Anders dan het Rode Kruis traint de BurgerReserve mensen minder op zorgverlening en meer op mentale weerbaarheid: het aankunnen van stressvolle situaties. 'Uit mijn ervaring op de reddingsboot weet ik: het maakt niet uit voor welk scenario je traint,' zegt Van Vegten. 'Het gaat erom dat je weet hoe je onder druk samenwerkt, een plan maakt, taken verdeelt, communiceert, rationeel blijft denken en dat je ondanks je angst handelt.' En dus wordt er tijdens het bivak ook getraind op het oprekken van eigen grenzen.

Ik heb geen idee hoe laat het is (want nog altijd zonder mobiel) als we via de portofoon gesommeerd worden om naar het ziekenhuis te komen. Buiten krijgen we te horen dat we binnen onder geen beding met elkaar mogen praten. We moeten plaatsnemen op houten stoelen en krijgen een geblindeerde bril op en een geluidswerende koptelefoon in de hand.

De expeditieleider vertelt dat we stil moeten zijn, straks de koptelefoon moeten opzetten en dat we dan een voor een afgevoerd zullen worden – er klinkt iets wat lijkt op een geweerschot – en voor een keuze gesteld zullen worden. Weer de suggestie van een geweerschot, waarna we heel lang moeten wachten zonder dat we weten wat er gaat gebeuren. Ik probeer of ik toch iets hoor – soms, een stem die iets blaft, maar ik heb geen idee wat en ook niet met hoeveel we nog zijn. Ik voel een druk op mijn borst, die ik maar moeilijk weggepuft krijg. Filmbeelden van verhoorsituaties.

En dan moet ik, nog altijd geblinddoekt, mee naar de tweede verdieping en zakt de spanning

gek genoeg. Er wordt van alles in gereedheid gebracht, ik hoor een hekwerk schuiven. Ik stap in een tuig en moet iets doen wat ik echt niet durf. Of ik er klaar voor ben? Ik vraag of ik het wel goed begrepen heb: willen ze serieus dat ik dat doe? 'Ja. Ben je er klaar voor?' En… ik zeg ja en doe het.

'Ik dacht steeds: dit is niet echt, dit is een oefening, ik kan er ieder moment uitstappen, maar ik voelde toch echt pure angst tijdens dat wachten,' zegt Ella er later over. Adriënne vond het achteraf de meest indrukwekkende oefening. Erik: 'Ik probeerde contact met jullie te leggen door op de stoel naast me tikgeluiden te maken' – die we niet hoorden omdat we geluidswerende koptelefoons op hadden.

Later verklaart Van Vegten over deze ontgroeningsachtige oefening: 'Als je door die oefening heen bent gegaan, heb je ervaren dat je veel meer kunt dan je dacht. Dat je je eigen grenzen kunt oprekken.'

Al sinds het ontbijt vanmorgen om 6.15 uur (er is geen mogelijkheid om te douchen) gonst het dat we de middag zullen afsluiten met een 'klapper', een heftige eindoefening waarin alles samen zal komen. Na de lunch is het zover: we moeten met de drie teams en ambulancepersoneel samenwerken bij het volgende rampenscenario: een groot ongeluk met meerdere gewonden.

'Jullie hebben drie minuten om je voor te bereiden', roept de expeditieleider. We besluiten dat Vera, in het dagelijks leven operationeel directeur bij een installatiebedrijf, onze commandant zal zijn. Met de commandanten uit de twee andere teams (Bravo en Charlie – naar de eerste letters uit het Navo-alfabet dat we thuis hebben moeten leren) bedenken ze een taakverdeling.

'Jullie hadden drie minuten. We zijn inmiddels een kwartier verder – hoe lang heeft een slachtoffer als-ie een slagaderlijke bloeding heeft?' blaft de expeditieleider. Voor het eerst klinkt hij niet meer zo vriendelijk. Het moet over.

Als we aankomen blijkt dat er een tankwagen op een huis is ingereden. Er liggen verschillende gewonden die gereanimeerd moeten worden, mensen met bloederige ledematen. Plots komt er rook uit de tankwagen. Vera roept: 'Terugtrekken!' Maar team Bravo dendert langs ons heen.

'Stop play!' Wat hebben we nou geleerd? 'Spoedhulpverlening is geen democratie! Je mag delen wat je ziet, maar de commandant beslist.' Er volgt een tweede poging.

Hoewel niet vlekkeloos – zo hebben Erik en ik een kwartier een baby en een kind gereanimeerd die we op de zolder van het huis aantroffen, maar die helemaal geen deel uitmaakten van de oefening – zijn de expeditieleider en begeleiders meer dan tevreden.

'Chapeau! Echt goed gedaan', zegt Paul. Hij complimenteert Vera met haar dappere beslissing tot terugtrekking: 'Mooi ook om te zien hoeveel kracht er in de bevolking zit. Ik zou met een gerust hart met jullie samenwerken.' ■

In Nederland **Margriet Oostveen** Weg met groot

beeld Milo

Wielercriterium in de provincie: de speaker maakt de koers. Die houdt de boel al pratend bij elkaar, met een hand op de volumeschuif van de muziek: harder, zachter, harder. Waardoor alles je verderop al in flarden tegemoet waait.

HEEEE MACARENA.

'Spannend, spannend, spannend.'

'Fábiooooooo Jácobsen.'

MACARENA.

'Onze rondemissen aangekleed doorrrrr Boutique Helene.'

BAMBOLEIOOO BAMBOLEIA

Je pas versnelt: een oude opwinding komt mee, ook in flarden. Een beroemde renner in het dorp was ooit een reddingslijn, een pad tussen hier en elders. Ineens leek het mogelijk zelf ook weg te komen.

Maar nu heb je overal sociale media. En wielercriteriums trekken minder mensen: de Acht van Chaam, de Ronde van Boxmeer, de Draai van de Kaai in Roosendaal. Toprenners willen na de Tour de France ook niet meer komen voor een rondje – die verdienen nu meer dan genoeg.

Hoewel: Mathieu van der Poel wilde best meedoen, die kwam hier als kind al kijken. De Draai ging er dit jaar niet op in: 'Met een eventuele komst van Mathieu zou het hele evenement uit zijn verband worden getrokken en uiteraard alles om hem draaien', zei de voorzitter tegen Omroep Brabant.

Een zin om even op je te laten inwerken, rond een wielerkoers. Vroeger stuurde de Draai nog bestuursleden naar de Tour om daar al persoonlijk renners te contracteren. Gaandeweg kwamen wielerfans uit heel Nederland om in Roosendaal de sterren te zien. De feesttent met steeds beroemdere artiesten en 'allemaal VIP's' was zó groot geworden, zeggen ze hier, dat die een heel eind verderop moest staan, je kon daar verdomme de speaker niet eens meer horen.

Het moest na ruim veertig jaar weer klein en gratis. Weg met de sterallures. Weg met de tent. Weg met groot. Ook het parcours werd flink ingekort, de renners flitsen nu om de haverklap voorbij.

Er zijn zoveel evenementen die te groot werden om in leven te houden. Neem Kwaku in Amsterdam, dat de stekker er onlangs uittrok omdat het onbetaalbaar werd. 'Kwaku begon toch ook ooit met zelf eten meenemen?' zei Peter Konings (79). Peter praatte me bij over alle ontwikkelingen, tijdens een koersfeestje bij zijn dochter Hiske, in de huiskamer. 'Wat wij hier doen, kunnen zij toch ook?'

Hiske snelde langs met hapjes en drank voor familieleden die op de stoep voor het huis aan partytafels stonden. 'Het is weer ons kent ons', zei ze, 'veel gezelliger.' Haar vader: 'Mijn kinderen gaan probleemloos naar AFAS Live in Amsterdam, eventueel met een overnachting erbij. Maar een kaartje voor de koers kopen, dat doen ze niet meer.'

De Draai van de Kaai wil terug naar vroeger. En dan immaterieel erfgoed worden, anders is het over. Sorry en bedankt, Mathieu.

Vroeger stuurde de Draai nog bestuursleden naar de Tour om renners te contracteren

Reageren? oostveen@gmail.com